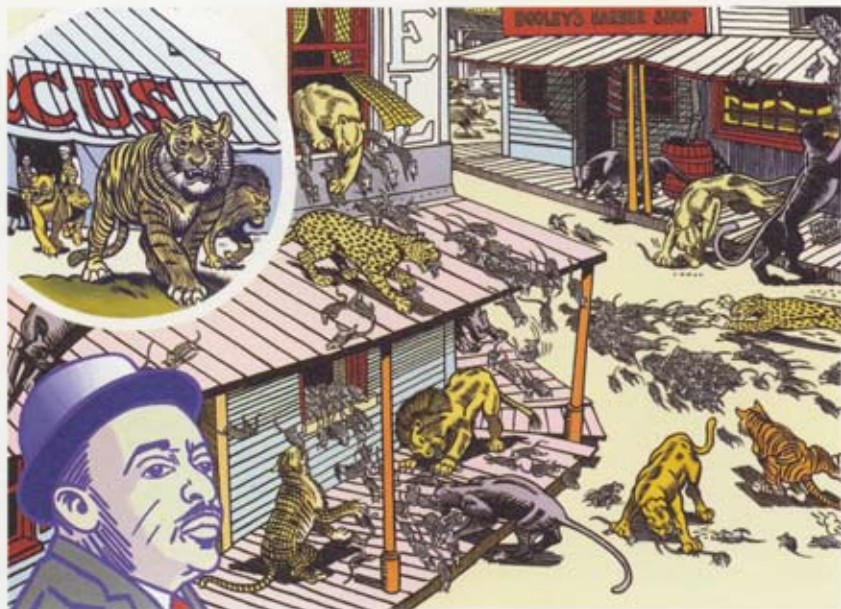

Jazzóður

Erró

Tryggvi Ólafsson

Jazzóður – Jazz í íslenski myndlist
Jazz Madness – Tribute to the Jazz Muse

Það er erfitt að slá nokkru föstu um samband djass og myndlistar. Matisse og Mondrian hafa gefið myndum djassnófn og Kristján Davíðsson og Dieter Roth hrist af djassi án þess að maður merki það sérstaklega í myndum þeirra og eitt sinn fyrir margt löngu sagði Dieter mér að hann teldi Lionel Hampton mun merkari djassleikara en Milt Jackson og varð ég, unglíngurinn, allundrandi er slíkur framúrsteftuflustamaður átti í hlut. Erró hefur aftur á móti verið með samfímaðjassinn á hreinu, því þegar hann telur upp plöturnar er hann hlustaði á meðan hann vann að „Lykli að ósjálfráða laugakerfinu“ 1961 eru á listanum „Misterioso“ Thelonious Monks og plötur með Chico Hamilton, Charles Mingus og Sonny Rollins. (Aðalsteinn Ingólfsson: Erró, margfalt líf. MM 1991.)

Margir þekktir djassmenn hafa málað og einna sérstæðastar eru myndir eins fremsta klarinettuleikara djassins, Pee Wee Russels. Hann lék lengstan hluta ævinnar með dísalandsveitum, en endaði þó ferilinn í nútímalegri djassmúsík og málaði abstrakt í gríð og erg með flöskuna innan seilingar. Söngvarinn víðfrægi, Tony Bennett, hefur málað mikið seinni hluta ævinnar og notar þá skírnamafn sitt Anthony Dominick Benedetto er hann signerar málverkin. Miles Davis fékkst við myndlist og hann er líka sá djassleikari er einna oftast skýtur upp kollinum í málverkum myndlistarmanna eins og sjá má á þessari sýningu – og hann prýðir meira að segja veggspjald Jazzhátíðar Reykjavíkur í ár í túlkun Errós, sem að sjálfsögðu notar djassleikara eins og flest annað í myndlist sinni.

Ýmsir íslenskir djassleikarar hafa einnig verið þekktir fyrir myndlist og skal þar fyrstan telja Árna Elfar, sem var líklega þekktari sem myndlistarmaður en djasspianisti hin síðari ár. Steini Steingrims, Steinþór Steingrímsson, fyrsti pianisti KK-sexteltsins, hefur haldið sýningar á málverkum sínum og það gerði Guðmundur Ingólfsson pianisti einnig. Það hafa fleiri djassleikarar en pianistar fengist við myndlist, s.s. Guðmundur Steingrímsson trommari, þótt hann hafi ekki mikið líkað því.

Sá myndlistarmaður íslenskur sem menn tengja mest og best við djass er Tryggvi Ólafsson, sem um fíma málaði eða teiknaði Louis Armstrong árlega. Hann bjó lengi í Kaupmannahöfn þar sem ágætis tækifæri buðust til að hlusta á helstu djasslistamenn samfímaðs og 1962 hittu hann Louis og þakkaði honum fyrir allan

þann djass sem hann hafði skapað. „Thank you babe,“ svaraði trompetmeisterinn, sem löngum hafði snúist á grammófoninum á vinnustofu Tryggva ásamt flestum stórmeisturum djassins fram að frjálisdjassi og rafdjassi. Tryggvi gerði fjölda veggspjalda og plötuumslaga fyrir Jazzvakningu, svo og veggspjald fyrir Norræna djassdaga og Jazzhátíð Reykjavíkur. Hann teiknaði marga portrettmyndina af djassleikurum og málaði fin málverk af Armstrong og Duke Ellington. Aftur á móti hefur Sigurbjörn Jónsson verið afkastameiri við að nota djassleikara, jafnan nafnlaus, í málverki sínu, en hann bjó lengi í New York og innblásturinn handan við næsta horn. Þar kynntist Sigurbjörn málaranum Leland Bell, sem kvæntur var Louisa Mathiasdóttur. Lee var djassgeggjari af bestu sort og lék auk þess á trommur. Slík kynni hafa ugglaut verið ungum listamanni innblástur.

Leiðir okkar Tryggva lágu saman í djassinum og Tryggvi kynnti okkur Leland Bell; hringdi til mín morgun einn þegar hann var að hengja upp myndir sínar á Kjarvalsstöðum fyrir samsýningu nokkurra íslenska myndlistarmanna, búsettra erlendis, á Listahátíð. „Komdu strax. Það er bandarískur listamaður að hengja upp myndir konu sinnar hérna og syngur Lester Young-sóló frá Basie-fímanum fullum hálsi.“ Ég var fljótur á staðinn og tókst góð vinátta með okkur Lee, sem málaði gjarnan við tónlist djassgoða sinna: Pops og Dukes, Pres og Lady Day.

Í formála að bók með listaverkum Tryggva Ólafssonar (Málverk í 20 ár. MM 2007) segir Aðalsteinn Ingólfsson m. a. að „tengslin milli myndlistar og tónlistar, tíðrædd meðal listamanna og listfræðinga í meira en öld, hafi aldrei hlotið núð fyrir augum tónlistarfólks“. Lee notaði þó djassinn óspart til að útskýra myndlist í frægum fyrirlesturum sínum, sýndi skyggjur og líkti þá fimabilum ýmissa málara er hann dáði við fimabil í list djassleikara. Þá varð Pres, Lester Young, oftan en ekki fyrir valinu. Tryggvi segir í ævisögu sinni er Helgi Guðmundsson skráði (Hvað er á bak við fjöllin? MM 2004): „Ég er með diska í metravis á vinnustofunni hjá mér og finnst þægilegt og örvasandi að hafa góðan djass í eyrunum við vinnuna.“ Sigurður Örylgsson hefur, ekki síður en Tryggvi, verið iðinn við djasshlustun er hann malar, þótt um fíma félli hann í óperurnar, og ásamt Tryggva liggja flest íslensk djassportrett eftir hann, m. a. fantagóð Miles Davis-mynd, er nefnist „Miles in the sky“ eftir upphafsskifu á rafferli Miles, en ólíkt Tryggva hélt Sigurður tryggð við Davis eftir að hann féll í rafmagnnið.

Auk þeirra er hér greinir frá á Gretar Reynisson myndir á sýningunni, en hann er þekktastur sem leiktjaldamálari. Hann hannaði á sínum tíma merki Jazzís-útgáfunnar, sem sendi frá sér margan frábæran djassdiskinn, og heyrð hef ég að hann hafi málað portrett af félögumum í „The Art Ensemble of Chicago“ eftir að þeir héldu sögufræga tónleika hérlandis.

Það er gaman að því að efnt skuli til djassmyndlistarsýningar á Kjarvalsstöðum á tuttugu ára afmæli Jazzháttar Reykjavíkur og ekki hefur slíkt verið get nema einu sinni áður mér vitanlega. Það var þegar fyrsta stórdjassháttin var haldin á Íslandi – fíu ára afmælisháttíð Jazzvakningar – að sýndar voru teikningar eftir Tryggva Ólafsson og ljósmyndir eftir Danann Gorm Valentin í Djúpinu undir Horninu.

Í æviminningum sínum áðurnefndum veltir Tryggvi Ólafsson fyrir sér hvað í ósköpunum hann sé að gera í list sinni og „svarið er alltaf það sama. Ég skoða manninn, hvernig fólk hefur séð veruleikann, trúna, vinnuna, og reyni að komast að því hvað fólk hugsaði á ýmsum tímum og stöðum“. Og hann spyr: „Hvaðan kemur treginn í söngvunum og hvers vegna horfir María svona beint til þín? Af hverju eru gömlu íslensku lögin, fadóinn í Portúgal, Billie Holiday og allir blúsarnir þrungnir molltilfinningu? Eru karlakórarnir á Fróni, sem syngja í dúr, eftirstöðvar af germanskri rómantík, eða því sem Laxness kallar þýskt meyrlyndi? Tregakenndu lögin hljóta að spretta af alþýðlegri þörf, annars væru þau ekki svona lifseig. Ég get ekki svarað svona spurningum, en mér finnst þær tengi saman tímann.“

Ég get heldur ekki svarað hver tengsi djassins og myndlistar eru, en hvort tveggja sprettur af sama meiddi; þörfinni til að túlka mannlegar tilfinningar – hvort sem er í tínu eða lagi.

Vernharður Linnét

A Few Words on Jazz and Visual Art

It is hard to pin down the relationship between jazz and visual art. Matisse and Mondrian gave jazz titles to paintings, while Kristján Davíðsson and Dieter Roth were affected by jazz without it leaving signs that you'd notice in their work; once, years ago, Dieter Roth told me that he considered Lionel Hampton a much more important jazz musician than Milt Jackson, and it amazed me, young as I was, that an avant-garde artist like Dieter should take stock in the issue. Erró, for one, is clear on contemporary jazz, since his tally of the records he listened to while at work on his 1961 “Key to the Autonomic Nervous System” includes Thelonius Monk’s *Misterioso* and records by Chico Hamilton, Charles Mingus, and Sonny Rollins (Aðalsteinn Ingólfsson: Erró, margfalt líf. MM 1991).

Many famous jazz musicians have painted. Most extraordinary, perhaps, are the paintings of one of jazz’s foremost clarinetists, Pee Wee Russell. He spent most of his life playing in Dixieland bands but ended his career in more modern jazz, churning out abstract paintings with a bottle near at hand. The celebrated singer Tony Bennett has painted a lot in latter years, signing his paintings with his baptismal name, Anthony Dominick Benedetto. Miles Davis turned his hand to visual art, and is also the jazz musician who most often pops up in artists’ paintings, as this exhibition demonstrates – and he even graces this year’s Reykjavík Jazz Festival poster, rendered by Erró, who needless to say uses jazz musicians, along with almost everything else, in his art.

A number of Icelandic jazz musicians have also been recognized for visual art, among whom the late Árni Elfar, probably better known in latter years as an artist than as a jazz pianist, shall be counted first. Steini Steingrims, or Steinþór Steingrímsson, the original pianist in the KK sextet, has exhibited paintings, and so has pianist Guðmundur Ingólfsson. Nor are pianists the only jazz musicians involved in visual art, as drummer Guðmundur Steingrímsson proves, though he may not wear his art on his sleeve.

The Icelandic visual artist most closely and best associated with jazz is Tryggvi Ólafsson, who for years drew or painted an annual portrait of Louis Armstrong. Tryggvi spent a long time in Copenhagen, where there was ample opportunity to hear the premier jazz artists of the day. In 1962 Tryggvi met Louis Armstrong and thanked

him for all the jazz he'd created. "Thank you, babe," replied the trumpet master who had spun on Tryggvi's studio turntable for years, along with most of the other great jazz masters prior to free jazz and electric jazz. Tryggvi made many posters and record covers for Jazzvakning (Jazz Awakening), as well as posters for the Nordic Jazz Days and the Reykjavík Jazz Festival. He drew many portraits of jazz musicians and painted fine paintings of Armstrong and Duke Ellington. On the other hand, Sigurbjörn Jónsson has made more prolific use of jazz musicians, even no-name musicians, in his painting, having long lived in New York, right around the corner from inspiration. In New York Sigurbjörn got to know Leland Bell, who was married to Louisa Matthíasdóttir. Lee Bell was a jazz freak of the first order and moreover played drums – a contact bound to inspire a young artist.

Tryggvi Ólafsson's path and mine converged in jazz, and Tryggvi introduced me to Leland Bell: called me one morning while hanging pictures at Kjarvalsstaðir for an Art Festival exhibition of Icelandic ex-pat artists: "Get over here, now. There's this American artist hanging pictures for his wife and singing Lester Young solos from the Basie years at the top of his lungs." I was there in no time and soon became good friends with Lee, who liked to paint to the music of his jazz idols: Pops and Duke, Prez and Lady Day.

In his preface to a book of Tryggvi Ólafsson's artwork (*Málverk í 20 ár*, MM 2007), Aðalsteinn Ingólfsson says in passing that "the connections between visual art and music, a perennial topic among artists and art historians for more than a century, have never been viewed with favor in the music community." Yet Lee Bell used jazz freely to explain visual art in his famous lectures, showing slides and likening the developmental periods of various painters that he admired to periods in the art of jazz musicians. Often as not the Prez – Lester Young – was the exemplar. Tryggvi Ólafsson says in his autobiography (recorded by Helgi Guðmundsson, *Hvað er bak við fjöllin?* MM 2004), "I have yards and yards of CDs around me in the studio. I feel at ease, and energized, getting an earful of good jazz as I work." Sigurður Örylgsson also listens to jazz as he works, no less assiduously than Tryggvi, even if he did lapse into opera for a while. Like Tryggvi, Sigurður produced a large share of Icelandic jazz portraiture, including a devilishly good Miles Davis picture, named "Miles in the sky" after a favorite disc from the electric phase of Miles's career—for

Sigurður, unlike Tryggvi, remained loyal to Miles Davis despite that lapse into electric.

Along with works by artists touched on above, the present exhibition includes work by Grétar Reynisson. Grétar is best-known as a scene-painter, but in his time he has designed the label for Jazzís records, producers of many a fine jazz disc, and I've heard tell that Grétar painted a portrait of the members of the Art Ensemble of Chicago when they held their fabled concert in this country.

It's a fun thing that a jazz art exhibition should be mounted at Kjarvalsstaðir for the twentieth anniversary of the Reykjavík Jazz Festival. To my knowledge the like has been done only once before, on the occasion of the first major jazz festival in Iceland—the tenth anniversary of Jazzvakning—when drawings by Tryggvi Ólafsson and photographs by the Dane Gorm Valentin were exhibited in Djúpið, the basement club beneath Hornið, the restaurant

In his above-mentioned autobiography, Tryggvi Ólafsson ponders what in the world he's doing in his art, and "the answer is always the same. I look at man, how people view reality, belief, and work, and I try to get at what people have thought in different times and places." And Tryggvi asks, "Where does the sorrow in the songs come from, and why does Mary look right at you that way? Why do early Icelandic songs, Portuguese fado, Billie Holiday, and all the blues brim with a minor-key feeling? Are the men's choirs here in Ultima Thule, singing in their major keys, remnants of Germanic romanticism, of what Laxness called German soft-headedness? The sorrowful tunes must spring from a common need, or they wouldn't be so durable. I can't answer questions like these, but for me they connect time."

I can't answer the question of the connections between jazz and visual art, either, but both are sprung from the same rootstock: the need to interpret human emotions—whether in a line or a tune.

Vernharður Linnet

Sigurbjörn
Jónsson

Dagskrá

Sunnudagur 16. ágúst Kl. 16.00

Kjarvalsstaðir - Jazzóður!

Lífandi músík og lífandi myndlist. Opnun
Myndlistarsýningar í tengslum við Jazzháfið.

Mánudagur 17. ágúst

Kjarvalsstaðir - Jazz workshop

Kl. 14.00 – 16.00 Open workshop
Kl. 16.00 – 17.00 Open masterclass - Jim Black ræðir tónlist sína.

Þriðjudagur 18. ágúst

Kjarvalsstaðir - Jazz workshop

Kl. 14.00 – 16.00 Open workshop
Kl. 16.00 – 17.00 Open masterclass - Hilmar Jenson ræðir tónlist sína

Miðvikudagur 19. ágúst

Kjarvalsstaðir - Jazz workshop

Kl. 14.00 – 16.00 Open workshop
Kl. 16.00 – 17.00 Open masterclass - Benjamin Koppel ræðir tónlist sína

Fimmtudagur 20 ágúst Kl. 18.00

Hafnarhús - Fyrirlestur um sögu Jazz á Íslandi
(fer fram á ensku).

Laugardagur 22. ágúst - MENNINGARRÖTT

Hafnarhús - kl. 15.00 Jazz-ganga

Hafnarhús - kl. 16.30 Jazz-ganga

Opið Opening hours

Hafnarhús Tryggvagata 17, daglega/daily 10–17

Fimmtudaga til/Thursdays to 22

Kjarvalsstaðir Flókagata, daglega/daily 10–17

Ásmundarsafn Ásmundur Sveinsson

Sculpture Museum, Sigtún

1.5.–30.9. daglega/daily 10–16

1.10.–30.4. daglega/daily 13–16

Ókeypis aðgangur

Free admission

Hafnarhúsið er opið til kl. 22:00 öll fimmtudagskvöld.

Fjölbreitt dagskrá.

All Thursdays Hafnarhús is open until 10 p.m.

Diverse events.

Sunnudagur 23. ágúst Kl. 16.00

Kjarvalsstaðir – Tónleikar

Söngkonur allra landa sameinist. Tvær af okkar bestu jazzsöngkonum bjóða til sannkallaðrar söngveislu. Kristjana Stefánsdóttir og Ragnheiður Gröndal. Miðasala við innganginn - Miðaverð kr. 1.500

Fimmtudagur 27. ágúst Kl. 20.00

Kjarvalsstaðir - Gó! Gó! Gó! Tangó!

Bandoneonleikarinn Olivier Manoury þenur argentinfsku teygjuskjóðuna við undirleik fótafimra tangóaðdáenda og safnar saman íslenskum vinahóp í allsherjardjamm. Saxófónleikarinn Óskar Guðjónsson og brasilíska söngvaskáldið Ife Tolentino taka lagið að aukl. Tangoball og óvænt upprákoma í samvinnu við TANGO on ICEland
Miðasala við innganginn - Miðaverð kr. 2.000

Laugardagur 29 ágúst kl. 15.00

Kjarvalsstaðir - Jazzháfið

Leifur Gunnarsson kontrabassaleikari og hljómsveit. Skver: Gítarleikarinn Steinar Guðjónsson leikur eigin tónlist ásamt hljómsveit.
Miðasala við innganginn - Miðaverð kr. 1.500

Alla sunnudaga kl. 15 er leiðsögn um sýningar á Kjarvalsstöðum og í Hafnarhúsi.

Hægt er að panta leiðsögn fyrir hópa.

Hægt er að fá leiðsögn á erlendum tungumálum.

Í boði er tóknmálstúlkun við sunnudagsleiðsögn; panta þarf túlkun með viku fyrirvara.

Guided tours in English available upon request.

Guided tours in English Wednesdays at 11 a.m. at Kjarvalsstaðir.

Upplýsingar / Info: fraedsludeild@reykjavik.is

